

Ds Jaco Zuurmond

6 augustus 2017

7^e van de Zomer

Ester 5 – Apocriefe varianten

Gemeente van de Levende,

Al eerder ontdekten we hier in de Ontmoetingskerk, in onze zomercyclus rondom het Bijbelboek Ester, dat dit Bijbelboek een ‘god-loos’ boek is. God kom in het hele Bijbelboek niet voor. *Hij doet niets, hij spreekt niet, er wordt tot hem gebeden noch gezongen, er wordt zelfs niets van hem verwacht.* Het Esterboek vertelt puur het verhaal van de *dad*en van Ester en Mordechai.

Tenminste... in de Hebreeuwse versie van het Ester-verhaal - welke ten grondslag ligt aan de Bijbel zoals wij die lezen. Maar heel lang heeft het verhaal in deze oorspronkelijke vorm niet bestaan. Want al in de oudste Griekse vertalingen van het verhaal – dan praten we dus over vertalingen die verschenen zijn in de laatste eeuwen vóór het begin van onze jaartelling... - heeft men aan het verhaal van de *dad*en van Ester en Mordechai ook hun woorden toegevoegd. In die oude Griekse varianten zingen Ester en Mordechai wél de lof van God, en bidden ze tot hem dat het een lieve lust is.

Tja, “wat zullen wij van deze dingen zeggen?”

In onze hedendaagse protestantse bijbelvertalingen zijn deze varianten niet opgenomen. En dat is een oordeel: deze latere uitbreidingen – de zgn. ‘apocriefe teksten’ - horen níet bij de Bijbel, zo vindt de mainstream van het protestantisme. Zo mooi als die lofliederen van Ester en Mordechai zijn, het is en blijft corrupt. Het zijn woorden die achteraf Ester en Mordechai in de mond zijn gelegd... en daarmee blijft het een vorm van bedrog. Vroom Bedrog, *pia fraud* – in mooi Latijn, maar daarom niet minder: bedrog. En het hoort dus niet echt bij de Bijbel.

Maar met het oordeel ‘vroom bedrog’ is anderzijds misschien toch niet álles gezegd.

Heeft het niet ook iets moois dat mensen verder hebben geschreven aan het verhaal?

Een verhaal krijgt daardoor ineens een heel open karakter.

Het boek Ester was voor die Griekse hervertellers gewoon niet af... en niet uit. Zoals de hele Bijbel nooit af en uit is.

Af en uit – dat oordeel plaatst een Bijbelverhaal helemaal in het verleden. Af-en-uit, dat legt een verhaal helemaal vast in een toen-en-toen.

Maar het verhaal van Ester is niet een verhaal van toen-en-toen. Het is een verhaal dat telkens opnieuw gebeurt, en dat nog steeds gebeurt. En daarom kan nog steeds gebeden worden zoals Ester en Mordechai dat deden – dat doen. Ester is nog steeds onder ons.

Als wij in ons puritanisme stellen dat er iets als een ‘origineel’ Ester-verhaal zou zijn – doen we

dan niet eigenlijk diep onrecht aan de hevige actualiteit van het boek?

Helaas is juist het Ester-verhaal helemaal zo 'origineel' niet...

Wel – vandaag zetten we daarom de deur van de Bijbelse kanon toch maar eens op een kier. Daarvoor kunnen we in onze eigen Bijbelvertaling helaas niet terecht. De apocriefe teksten zijn gewoon niet opgenomen.

We zouden vanmorgen wel leentjebuurtjes kunnen spelen bij onze katholieke zusters en broeders. Want in hun uitgaven van de NBV zijn de apocriefe boeken wél opgenomen. En dat voor het zelfde geld... Dat betekent: 26 pagina's gratis!!!

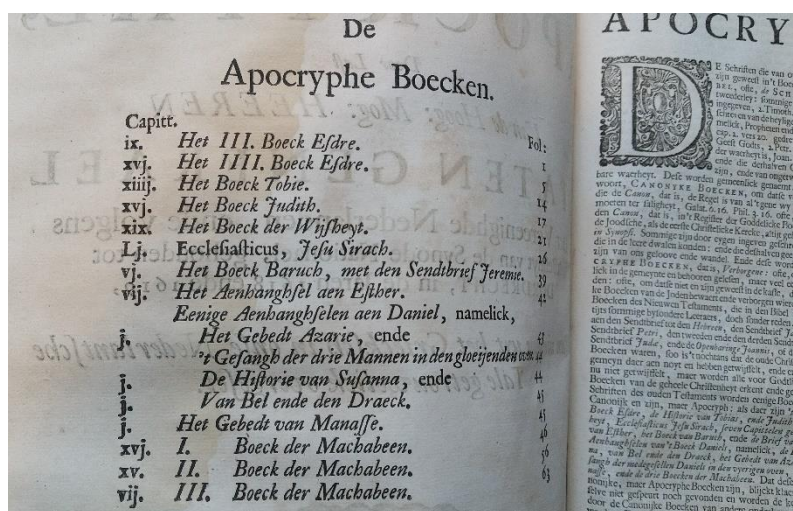
Maar leuker is het misschien om vanmorgen eerst maar eens wat te graven in onze eigen traditie. In de oude Statenvertaling namelijk, waren de 'apocriefe boeken' wél opgenomen!

Laten we er eens naar kijken.

We moeten daartoe wel eerst de hele Bijbel doorbladeren. Want de apocriefe boeken komen ná het Nieuwe Testament.

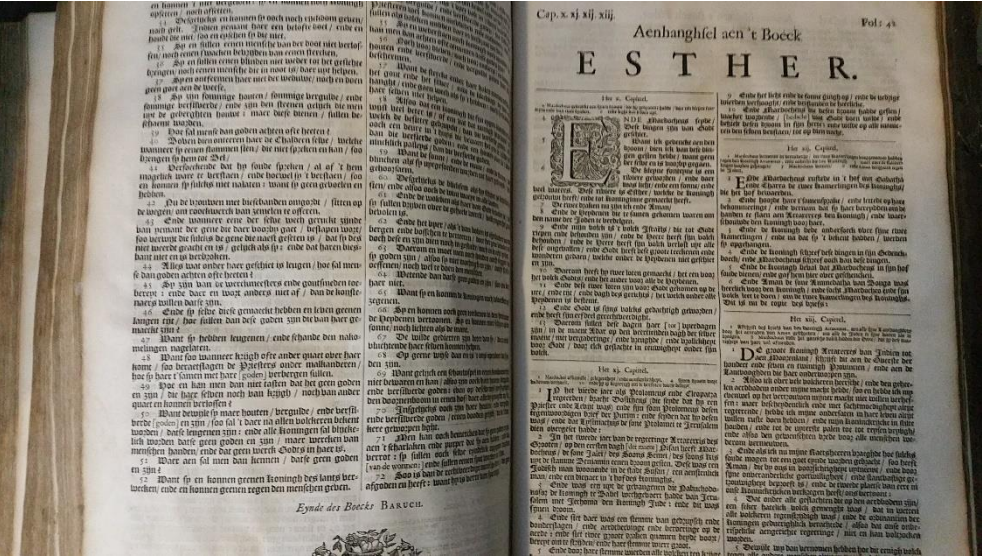
Het zijn er een aantal, zoals we zien.

Met middenin het 'Aenhangsel aen Esther'.

Overigens staan de apocriefe boeken niet alleen helemaal achter in die oude Statenvertaling... Ze worden óók nog eens een keer voorafgegaan door een 'Waerschouwinge aen de Lesers' – waarin wel wordt aangetekend dat wat nu volgt *minder* goddelijk, en *meer* menselijk van karakter is... en dat de autoriteit van de apocriefe

boeken dus beperkt is (want mensen kunnen zich vergissen).

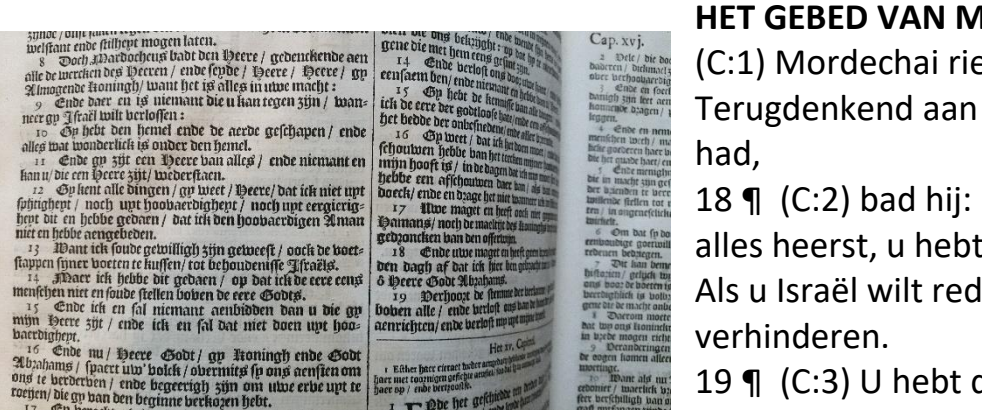

Dat gezegd zijnde... bladeren we nu snel door naar het apocriefe aanhangsel bij het boek Ester.

En daarin bladeren we vervolgens door naar de plek waar we vanmorgen onze lezing begonnen... cq, waar we vorige week eindigden...

Het moment kortom waarop Ester Mordechai

had beloofd om naar Koning Ahasveros te gaan... om te proberen wat te doen aan de wet van Haman... dat alle joden in het grote rijk van Ahasveros omgebracht dienden te worden.

bewonderen is.

- 20 ¶ (C:4) Daarom bent u Heer over alles en kan niemand zich tegen u, de Heer, verzetten.
- 21 ¶ (C:5) Alles is u bekend, Heer, u weet dat ik niet uit overmoed, eigendunk of hoogmoed handelde toen ik weigerde mij neer te buigen voor die hoogmoedige Haman.
- 22 ¶ (C:6) Ik zou bereid zijn geweest zijn voetzolen te kussen als ik Israël daarmee had kunnen redden.
- 23 ¶ (C:7) Ik heb alleen zo gehandeld omdat ik een mens niet meer eer wilde geven dan God. Ik zal mij nooit voor iemand anders neerbuigen dan voor u, mijn Heer; u weet dat dit geen hoogmoed is.
- 24 ¶ (C:8) Heer, mijn God, u die koning bent, God van Abraham, spaar uw volk, want ze zijn op onze vernietiging uit, ze hebben er hun zinnen op gezet om ons, die u van oudsher toebehoren, om te brengen.
- 25 ¶ (C:9) Veronachtzaam uw eigendom niet, het volk dat u zelf uit Egypte hebt vrijgekocht.
- 26 ¶ (C:10) Verhoor mijn gebed, ontferm u over ons, uw eigen volk, en laat onze rouw in vreugde veranderen. Laat ons in leven, opdat wij de lof van uw naam kunnen zingen, Heer, en breng wie u loven niet tot zwijgen.'

27 ¶ (C:11) Heel Israël schreeuwde het uit, omdat het de dood voor ogen had.

Een enkel woord bij gebed Mordechai

Wel, hier is God dus wél aanwezig. En hoe. Mordechai brengt het allemaal letterlijk in herinnering: De schepping, de uittocht van Abraham, de Verlossing van Pasen.

Mordechai zegt eigenlijk: Zo ken ik U, lieve God – als God die léven wil, en niet de dood – leven tégen alle doodsmacht in.

En 'Leven' is voor deze God niet 'overleven', niet vegeterend leven.

Maar leven is loven. Leven is lofzang en vreugde.

Leven is geen consumptie, maar liturgie.

Het gaat er niet om om het vege leven te redden, maar het volle leven te leven. Dát is het visioen van Mordechai.

Spannend vind ik hoe M. vanuit dit visioen zijn 'verzet' verklaart.

Dáárom knielde hij niet voor Haman. Het ideaal van de macht is hem te gering. Daar wil hij niet in geloven. Daar kán hij niet in geloven.

Ook niet-knielen is een vorm van belijden, zo leert Mordechai ons in zijn gebed.

Een heel kostbare vorm van belijden.

En zoals Mordechai weigert te knielen voor Haman... voor het vleesgeworden 'recht van de sterkste' – voor 'Amalek' in bijbelse beeldtaal -. Zo zijn er ook nu steeds weer mensen die weigeren te knielen voor het 'recht van de sterkste', hoe oppermachtig dat ook lijkt...

"Ik zal niet geloven" – Dorothee Sölle (1929-2003)

Een 'ongeloofsbelijdenis' – in de lijn van Mordechai

Ik zal niet geloven in het recht van de sterkste,

in de taal van het eigenbelang,

in de macht der machtigen.

Maar ik wil geloven in het recht van de zwakste,

in de open hand,

in de macht van de overtuiging.

Ik zal niet geloven in de scheiding tussen rijk en arm,

hoog en laag,

in voorrechten,

in de gevestigde orde,

maar ik wil geloven dat alle mensen mensen zijn,

dat de orde van de macht

en het onrecht,

wanorde is.

Ik zal niet geloven in het mechanisme

van productie en consumptie,

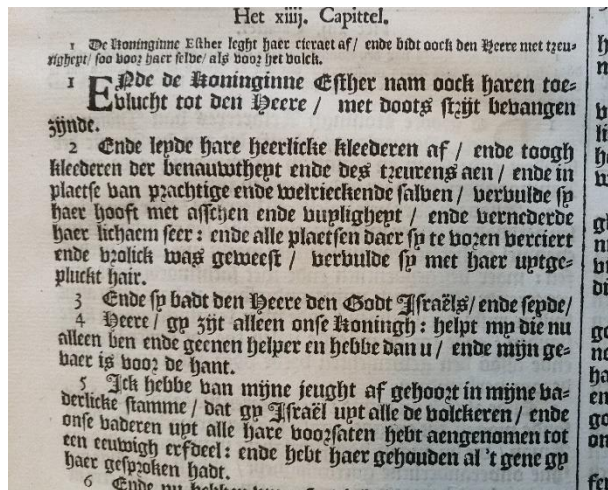
in de mens als kostenfactor,

in de mens als wegwerpartikel.

Maar ik wil geloven in de arbeid als dienst,

in het werken aan de leefbaarheid van deze aarde,
in de menselijke solidariteit en verbondenheid.
Ik zal niet geloven dat ik de verdrukking
elders kan bestrijden
als ik het onrecht hier laat bestaan.
Maar ik wil geloven dat recht één is,
hier en daar,
dat ik niet vrij ben zolang nog een mens slaaf is.
Ik zal niet geloven dat alle moeite tevergeefs is.
Ik zal niet geloven dat de droom van de mensheid
een droom zal blijven.
Maar ik durf geloven - altijd en ondanks alles -
in de nieuwe mens,
in de andere weg.
Ik durf geloven in God's eigen droom:
een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.
Dorothee Sölle (1929 – 2003)

Orgelspel – *Nun sich der Tag geendet hat* HET GEBED VAN ESTER

- 28 ¶ (C:12) Ook koningin Ester zocht, in doodsnood, haar toevlucht bij de Heer.
- 29 ¶ (C:13) Ze trok haar staatsiegewaad uit en hulde zich in een rouwkleed, en in plaats van haar hoofd met kostbare parfums te besprenkelen, wierp ze er stof en vuil over. Ze besteedde geen enkele aandacht aan haar lichaam, en waar ze anders een weelde aan sieraden droeg, hing nu haar verwarde haar.
- 30 ¶ (C:14) Zo bad ze tot de Heer, de God van Israël. 'Mijn Heer,' zei ze, 'u die als enige onze koning bent,

help mij, nu ik alleen sta en geen andere helper heb dan u,

31 ¶ (C:15) want ik ga mijn leven op het spel zetten.

32 ¶ (C:16) Vanaf mijn geboorte heb ik in de stam waaruit ik voortkom horen vertellen dat u, Heer, uit alle volken Israël gekozen hebt om voor altijd uw eigen volk te zijn. Uit allen die ooit geleefd hebben koos u onze voorouders, en u hebt voor hen gedaan wat u had beloofd.

33 ¶ (C:17) Wij hebben tegen u gezondigd en u hebt ons uitgeleverd aan onze vijanden,

34 ¶ (C:18) omdat wij hun goden hebben vereerd. U bent rechtvaardig, Heer.

35 ¶ (C:19) Maar nu is onze bittere slavernij hun niet meer genoeg, nu hebben ze hun afgoden plechtig gezworen

36 ¶ (C:20) het volk dat u toebehoort uit te roeien, om te verhinderen dat uw belofte uitkomt. Ze willen wie u loven de mond snoeren en de glans van uw tempel en uw altaar doven,

37 ¶ (C:21) en ze willen de mond van de heidense volken openen, opdat die hun waangoden loven en voor altijd eer bewijzen aan een koning die sterfelijk is.

38 ¶ (C:22) Geef uw scepter niet prijs aan wie niet eens bestaan, laat niet toe dat onze vijanden smadelijk om onze ondergang lachen, maar laat hun plannen zich tegen hen keren, en stel de aanstoker van dit alles in het openbaar terecht.

39 ¶ (C:23) Vergeet ons niet, Heer, openbaar u in deze tijd van nood. En schenk mij moed, koning van de goden, hoogste in macht.

40 ¶ (C:24) Leg mij de juiste woorden in de mond als ik tegenover de leeuw sta, en laat hem de man die de strijd met ons heeft aangebonden gaan haten, zodat hij en zijn medestanders te gronde gaan.

41 ¶ (C:25) Grijp in en red ons, en help mij, nu ik alleen sta en geen andere helper heb dan u, Heer. Alles is u bekend,

42 ¶ (C:26) u weet dat ik geen enkele waarde hecht aan het eerbetoon van de wettelozen en dat ik het verafschuw het bed te delen met een onbesnedene of met welke vreemdeling ook.

43 ¶ (C:27) U weet dat ik niet anders kan en dat ik het teken van mijn waardigheid, dat ik om mijn hoofd draag op de dagen dat ik in het openbaar verschijn, verafschuw. Ik walg ervan als van een menstruatiedoek, en op dagen dat ik rust heb draag ik het niet.

44 ¶ (C:28) Uw dienaar heeft nooit deelgenomen aan een maaltijd bij Haman of een drinkgelag van de koning met haar aanwezigheid vereerd of van de wijnoffers gedronken.

45 ¶ (C:29) Vanaf de dag dat mijn leven veranderde heb ik geen vreugde gekend, behalve in u, Heer, God van Abraham.

46 ¶ (C:30) Almachtige God, luister naar wie u in wanhoop aanroepen, red ons van die misdadigers, en bevrijd mij van mijn angst.'

En dan gaat het apocriefe Ester-verhaal door waar wij vanmorgen begonnen. Hetzelfde verhaal... maar tegelijk... net even anders...

ESTER NAAR AHASVEROS

47 ¶ (D:1) Toen de derde dag aangebroken was, beëindigde Ester haar gebeden. Ze legde haar rouwkleed af en hulde zich in haar staatsgewaad.

48 ¶ (D:2) Op haar mooist gekleed en getooid ging ze op weg, na de alziende God, de redder, te hebben aangeroepen. Ze nam twee van haar kameniersters mee;

49 ¶ (D:3) op de ene leunde ze, zoals elegante dames doen,

50 ¶ (D:4) de andere liep achter haar en droeg de sleep van haar gewaad.

51 ¶ (D:5) Ze was mooier dan ooit, er lag een blos over haar gezicht en ze zag er opgetogen uit, als iemand die zich bemind weet, maar haar hart kromp ineen van angst.

52 ¶ (D:6) Ze ging alle deuren door, en toen stond ze voor de koning. Gekleed in zijn staatsiegewaden en getooid met gouden sieraden en kostbare edelstenen zat hij op zijn koninklijke troon. Hij was vreeswekkend,

53 ¶ (D:7) hij straalde macht en majesteit uit. Ziedend van woede keek hij op. De koningin wankelde en trok wit weg, en haar hoofd zonk neer op de schouder van de kamenierster die voor haar liep.

54 ¶ (D:8) Toen stemde God de koning mild. Verontrust sprong hij op van zijn troon, nam de koningin in zijn armen, hield haar vast tot ze weer kon staan en sprak haar vriendelijk toe.

55 ¶ (D:9) 'Wat is er, Ester?' zei hij. 'Je bent me dierbaar als was je mijn eigen zuster. Wees maar gerust:

56 ¶ (D:10) je hoeft niet te sterven, mijn voorschrift geldt alleen voor het volk.

57 ¶ (D:11) Kom toch dichterbij.'

58 ¶ (D:12) Hij pakte de gouden scepter en raakte daarmee haar hals aan. [*Maarten van Heemskerck – zie afbeelding – heeft dus duidelijk óók de apocriefe versie van het Esterverhaal gekend*] Daarna kustte hij haar en zei: 'Zeg maar wat je wilt.'

59 ¶ (D:13) Ze antwoordde: 'Heer, u leek wel een engel van God! Ik werd overweldigd door ontzag voor uw majesteit,

60 ¶ (D:14) zo eerbiedwaardig bent u, heer, en van zo'n schoonheid is uw gelaat.'

61 ¶ (D:15-16) Maar nog terwijl ze sprak, zakte ze tot ontzetting van de koning weer ineen. Heel zijn hofhouding sprak haar bemoedigend toe.

1 ¶

2 ¶

3 ¶ 'Wat wil je, Ester?' vroeg de koning. 'Wat is je wens? Al was het de helft van mijn rijk, je zult het krijgen.'

Amen

Lied na de preek: *Lied tot de Koning* (Lied bij Ester 5 – Th. Naastepad)

2 Wat adem heeft is niet ontwaakt voor vrees alleen en pijn:
de mond is door uw Woord geraakt voor liefdes brood en wijn.

3 Want liefde is uw koninkrijk wij kunnen niet bestaan
als Gij niet ons uw scepter reikt, ons wenkt om op te staan.

4 Wie weet dat hij geboren is voor meer dan voor de dood,
als alle lust verloren is en Gij niet redt uit nood?

5 Raak uw gemeente met uw gunst en plant uw woorden in,
maar wil ook horen wat zij wenst, zij is toch uw vorstin?

6 Gij hebt haar voor uw troon gesteld, neig U tot haar gesmeek,
en laat voor weinig zijn geteld wat overmoedig leek.

7 Wij vragen wel maar weten niet hoe arm wij zijn en blind,
verlicht ons hart opdat het zie waar het zijn schatten vindt.

8 Bij U alleen is overdaad voor meer dan levens tijd,
leer ons toch bidden, Heer, en laat ons horen wie Gij zijt.

Tekst: Th. Naastepad

Melodie: A. Krieger, Nun sich der Tag geendet hat

Slotlied: O Gij die onze Koning zijt (Het gebed van Ester, berijmd door Willem Barnard)

1 O Gij die onze koning zijt
en Heer van alle goden,
die Abraham hebt uitgeleid
en Israël ontboden,
o Here zeggen wie U zoekt
en doe uw naam herleven!
Gij hebt ons toch niet in uw boek
ten dode opgeschreven!

2 Van kindsbeen af heb ik gehoord,
waar elk zich om verwondert,
dat Israël U toebehoort,
door U is afgezonderd.
Gij hebt ons naar uw woord gedaan,
Gij hebt ons aangenomen.
O Heer, hoe zijn wij voortgegaan!
Waar is het toe gekomen!

3 Nu onze nood voor ogen is,
dat is om onze zonden.
De Heer die in den hoge is,
heeft ons weer heengezonden.
Geen mededogen is ons deel:
wij hadden God verlaten;
de boze grijpt ons naar de keel,
Haman en zijn soldaten!

4 Zij zijn op hunner goden hand
en zullen ons haast dwingen,
dat wij hier in dit snode land
uw lof niet langer zingen.
Houdt Gij uw lof in stand, o Heer,
de wereld overstelpt ons,
zo bid ik U van harte zeer,
geen ander immers helpt ons.

5 Zij roepen uit eens mensen macht,
die als een leeuw zal woeden.
O hoed in deze wereldnacht
uw lammeren ten goede!
Gedenk weer aan uw maagd, o God,
en geef haar taal en teken,
opdat zij openhartig tot
hardvochtigen kan spreken.

6 Gij weet, o Heer, hier staat uw kerk
en bidt voor al haar kleinen!
De vijand is ons veel te sterk,
doe Gij hem dan verdwijnen!
Bewijs aan ons uw werk, uw wil,
opdat onder uw ogen
wij allen hier gerust en stil
godzalig leven mogen.

tekst W. Barnard

melodie Psalm 91